

**Електронна бібліотека
видань історичного факультету
Харківського університету**

Бездрабко В. В. Матяш І. Архівна наука і освіта в Україні 1920-1930-х років. - К, 2000. - 591 с. // Проблеми періодизації історії та історіографічного процесу: Харківський історіографічний збірник. – Харків: НМЦ “СД”, 2002. – Вип. 5. – С. 136 – 138.

При використанні матеріалів статті обов'язковим є посилання на її автора з повним бібліографічним описом видання, у якому опубліковано статтю. Дана електронна копія статті може бути скопійована, роздрукована і передана будь-якій особі без обмежень права користування за обов'язкової наявності першої (даної) сторінки з повним бібліографічним описом статті. При повторному розміщенні статті у мережі Інтернет обов'язковим є посилання на сайт історичного факультету.

Адреса редакційної колегії:

Україна, 61077, Харків, пл. Свободи, 4,
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна,
історичний факультет. **E-mail:** istfac@univer.kharkov.ua

©Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна; історичний факультет

©Автор статті

©Оригінал-макет та художнє оформлення – зазначене у бібліографічному описі видавництва

©Ідея та створення електронної бібліотеки – А. М. Домановський

РЕЦЕНЗІЯ

Матяш І. Архівна наука і освіта в Україні 1920–1930-х років. — К., 2000. — 591 с.

Історія становлення і розвиток архівознавства та архівної освіти, в Україні 20–30-х років ХХ ст. — тема, яка порівняно давно цікавить автора рецензованої монографії. Нова робота — своєрідний підсумок його наукових пошуків.

І. Б. Матяш узяла на себе зобов'язання «висвітлити події та факти надто важливого для історії архівної справи часового відтинку, встановити спадкоємність традицій української архівістики, повернути архівному загалу її здобутки» [с. 6]. Хоча це питання не раз розглядалося в різних ракурсах в історичній літературі, утім такого всебічного наукового дослідження, яке явила ученій громадськості автор, донині не існувало.

20–30-і роки ХХ ст. були часом особливо активного творення архівістики, у якому успадковані досягнення, цінності попередньої історичної науки оновлено відтворилися в її поступальному русі, спродукувавши новаційні інфраструктурні формоутворення, методичні технології, теорію.

Визначальною атрибутивною рисою всіх досліджень І. Б. Матяш, і цього також, є типологічно різноманітна джерельна база. Науковцем актуалізовано величезний масив писемних, речових пам'яток, фотодокументів, які вдало і всебічно взаємодоповнюють, взаємозбалансовують та взаємокоригують один одного. Географія місцезнаходження використаних джерел вражає — це документи з архівних фондів Республіки Білорусь, Російської Федерації, України. Якщо в перших двох випадках І. Б. Матяш послуговувалася здебільшого матеріалами центральних державних архівів, то стосовно архівів України спостерігаємо вдале, раціонально виважене поєднання використання документів з фондів як центральних, так і місцевих архівів Сумської, Донецької, Київської, Житомирської та інших областей, м. Київ тощо.

За походженням писемні документи, які залучає до наукового обігу І. Б. Матяш, теж досить різноманітні. Це документи вищих органів влади, управління архівною справою, її установ, архівів громадських організацій і т. д., що дало науковцю можливість всебічно, у площинах різних дихотомій (центральне і місцеве, громадське й державне, наукове й розпорядчо-управлінське, теоретичне і практичне) розглянути розвиток

архівної науки та освіти в Україні в досліджуваній проміжок часу. Завдяки цьому І. Б. Матяш відтворює архівістику вже не як відокремлене історичне явище, а передаючи його панорамно, в єдності розмаїття всіх виявів у науці.

Автор активно використовує такі за формою документи, як постанови, накази, розпорядження, звіти, протоколи, творчі матеріали, архівно-слідчі справи, джерела особового походження: автокомунікативних (щоденники) та міжособистісних комунікацій (епістолярії) в оригіналах і копіях. Особливу вагу для І. Б. Матяш мала латентна інформація чотирьох останніх форм джерел як така, що найбільш адекватно відбиває реальність [с. 79]. Нею актуалізовано тематичні матеріали збірників документів («Культурне будівництво в Українській РСР»), публікації документального змісту в культурологічних («Київська старовина», «Пам'ять століть») та спеціальних («Пам'ятки культури», «Студії з архівної справи та документознавства», «Археографічний щорічник») журналах, наукових збірниках («Ucrainica: архівні студії», «Рукописна та книжкова спадщина України: Археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів», «Архівознавство. Археографія. Джерелознавство»).

Для монографічного дослідження І. Б. Матяш характерним є широке використання масового джерела — періодики, репрезентованого як центральними, так і місцевими газетами і журналами, достовірність яких забезпечується шляхом співставлення з іншими джерелами, у першу чергу документальними [с. 79]. Для їхнього аналізу проводиться обчислення кількісних параметрів. Науковець, на нашу думку, пролегоменізує наступний етап переосмислення основ бібліометричних досліджень масових джерел, демонструючи настання розбіжностей між ступенем виконання практичних вправ над ними та їхнім теоретичним підґрунтям, створюючи тим самим перспективні лінії розвитку теорії (кліометрії).

Застосування до виявленого корпусу джерел різних видів критики (аналітичної і синтетичної, логічної і фактичної) забезпечило виконану роботу неупередженістю, високим рівнем аргументативності.

Аналіз історії архівної справи як напряму архівознавчих досліджень у роботі І. Б. Матяш має системний характер і сягає рівня рефлексії від наріжних положень архівістики до конституйованих на їхнім ґрунті теорій, специфікованих форм існування її інституцій до цільної, внутрішньо диференційованої, загальної системи функціонування історичної науки [с. 348–350]. У цьому руслі автор критично опрацювала праці найбільш помітних репрезентантів архівного будівництва того часу: Д. Багалія, В. Барвінського, О. Водолажченко, Є. Іванова, І. Крип'якевича, В. Міяковського, О. Оглоблина, В. Романовського та багатьох інших [с. 324–350].

Наукова праця І. Б. Матяш опирається на широку історіографічну базу, раціональний зміст якої знаходить у ній органічне продовження. Не дивлячись на багаточисельність робіт, які її складають, розгляд розвитку архівознавства та становлення системи підготовки архівних кадрів в Україні 20–30-х років ХХ ст. у них носить фрагментарний характер. З огляду на це, можна стверджувати, що робота І. Б. Матяш увійшла в українську історіографію першою, у якій здійснено комплексне дослідження теми. Особливістю використання науковцем історіографічної бази є відкидання властивих радянській історичній літературі аксіоматичних тверджень стосовно архівного будівництва в Україні. Творчий, критичний підхід до виявлення традицій і новацій в історичних, історіографічних сюжетах, прагнення до осмислення внутрішньої і зовнішньої природи походження кожної з них дає підстави стверджувати про високий професійний рівень автора як історіографа.

Складовими монографічного дослідження стали чотири центри — теоретичний, науковий, освітній, методичний, що створюють разом цілісну картину історії становлення й розвитку архівістики в Україні 20–30-х років ХХ ст.

Відмінною рисою всіх робіт І. Б. Матяш є персоніфікація науки, психофеномен якої тлумачиться нею не як щось субстанційно-унітарне, а як індивідно-множинне. Персоніфікуюче вивчення діяльності наукових установ проводиться з виразною перспективою на виявлення каналів генерування магістрального напрямку їхнього функціонування через особистісні прояви творчості.

За внутрішнім, методологічним змістом робота являє собою взаємозв'язок історіографії з загальними філософськими категоріями пізнання, фундаментальною теорією історії, сукупністю різномасштабних галузевих, спеціальних історичних теорій, концепцій, гіпотез, узагальнень і окремих законів з урахуванням їхніх темпоральних модифікацій і трансформацій об'єктивного історичного контексту існування українського суспільства, науки, історіографічних ситуацій.

У цілому рецензована книга є вагомим внеском у науку. В історичній палітрі І. Б. Матяш завжди представлений широкий спектр фарб, що дозволяє їй створювати багатоманіття оригінальних, цікавих досліджень. Вона завжди береться за теми, перед масштабністю яких у нерішучості зупиняються інші. **Її нова монографія — підтвердження тому.**